

פי שמתלטליו, אין נפן ממון, ויצאו הקדשות היות ואמר קרא "רעהו", רעהו ולא של הקדש.

שנינו במשנה אודות קרקעות והקדשות: שומר חנם אינו נשבע וכו':

ורמינהו סתירה לכך ממה ששנינו בתחילת מסכת שקלים: בני העיר ששלחו את שקליהן, מחצית השקל שהיו גובים מכל אחד כדי לקנות מהם את קרבנות הציבור עבור כלל ישראל, אם שלחו בני העיר את שקליהם לבית המקדש באמצעות שליחים, שהוא נחשבים לשומרים, ונגנבו או שאבדו השקלים מן השליחים השומרים, הרי:

אם באו השלוחים לדין בתורת נתבעים על שנאבדו השקלים או נגנבו מהם, משנתרמה ה"תרומה", דהיינו, לאחר הזמן שבו "תרמו" מכל השקלים שכבר הגיעו ונאספו במקדש.⁽¹⁾

במקרה כזה, יצאו בני העיר ידי חובה נ-א בתרומת השקלים בלשכה, שנתרמה גם עבורם, למרות ששקליהם לא הגיעו, והם אינם צריכים לתרום שקלים אחרים במקום

וטעם הקדשות שאין בהם שבועה, הוא משום שאמר קרא [שמות כב] "כי יתן איש אל רעהו", ובא הכתוב למעט ולומר, "רעהו" ולא של הקדש.

ועוד שנינו, שבדברים אלו נושא שכר אינו משלם, אם נגנבו או שאבדו אצלו.

והוינן בה: מנהני מילי?

דתנו רבנן, נאמר בפרשת שומר שכר [שמות כב] שהיא פרשה שניה שבפרשת שומרים, "כי יתן איש אל רעהו", הרי זה כלל, "חמור או שור או שה", הרי זה פרט, "וכל בהמה לשמור", חזר וכלל.

והרי כתוב זה נדרש בכלל ופרט וכלל, ולכן אי אתה דן אלא כעין הפרט:

מה הפרט, מפורש, דבר המתלטל וגופו ממון, שומר שכר חייב על גנבתו או אבדתו, אף כל דבר המתלטל וגופו ממון שומר שכר חייב עליו.

יצאו קרקעות, שאינן מתלטליו, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות, שאף על

הוא הדין בשומר אפשר שאין צריך קנין.

1. לפי שלא הוצרכו להשתמש בכל השקלים לקניית קרבנות ציבור, היו "תורמים", מרימים בתוך שלש קופות, שקלים מתוך השקלים שבלשכה, ובהם היו קונים את קרבנות הציבור עבור כל הציבור, ובשעה שהיו תורמים, היו מכוונים שיהיו השקלים הנתרמים עבור כל האנשים שתרמו למקדש, אפילו לאלו ששקליהם נאבדו, אך אינם יודעים מאבידתם.

הסכים לקבל על עצמו את שמירת החפץ, האם יש עליו חיובי שומר או לא, ודעת רש"י והרמב"ם שאינו חייב בלי קנין, ולפי זה הקשה בקצות החשן מה צורך יש למעט שטרות מחיובי שמירה, הרי אין שטרות נקנין אלא בכתיבה ומסירה וזה לא שייך בשומר, ולדעת הרמב"ם יותר קשה שכן בהלכות שכירות [פ"ב ג] כתב ששומר שפשע חייב גם בדברים אלו, ובשטרות שאין בהם קנין אין יתחייב, ותירץ לפי מה שכתב מהר"ם מלובלין, שבהפקר אין צורך בקנין משום שאין המוכר משייר זכות לעצמו,

השקלים שאבדו, ולכן אין השלוחים נתבעים על ידם על שאיבדו את שקליהם, ואין הם חייבים להשבע שבועת השומרים לבני העיר.

אלא **נשבעין** השלוחים **לגזברין** של הקדש שלא פשעו בשמירתם. כי מאחר שהבעלים אינם אחראים עוד על תשלום השקלים, הרי השלוחים הם מעתה שומרים של הקדש, ולכן גזברי הקדש הם בעלי הדין, והשלוחים חייבים להשבע לגזברים שלא פשעו בשמירת השקלים, כדין שומר, שצריך להשבע שלא פשע בשמירתו.

ואם לאו, שבאו השלוחים לדין לפני שנתרמה תרומת השקלים בלשכה שבמקדש, הרי כיון שכבר נודעה האבידה לפני התרומה במקדש, לא מועילה עוד התרומה עבור אלו שיוודעים שנאבדו שקליהם, כי תורמים עליהם את תרומת השקלים שבלשכה רק על מנת שהמאבדים יחזרו ויתרמו שוב את מחצית השקל וישלחום ללשכה, ולכן עליהם לחזור ולתרום שנית.

ולכן, בעלי הדין של השלוחים הם בני העיר, ולא הגזברים של הקדש, ו**נשבעין** השלוחים **לבני העיר** שלא פשעו בשמירת שקליהם, ובני העיר **שוקלין** אחרים תחתיהן.

ואם לאחר שנאבדו השקלים, ותרמו בני העיר שקלים אחרים תחתיהם, **נמצאו** השקלים שנאבדו,

או שהחזירום הגנבים לשקלים שנגנבו. הרי, **אלו ואלו**, הישנים שנמצאו או הוחזרו, והחדשים שהקדישו בני העיר תחתיהם, **שקלים הם**, כיון שהוקדשו, והם כולם נחשבים כתרומת מחצית השקל לשנה זאת בלבד, **ואין עולין להם** כתרומת מחצית השקל **לשנה הבאה**.

וכיון ששינונו "נשבעים השלוחים לגזברים", הרי יש מכאן סתירה, לכאורה, למשנתנו האומרת שאין השומרים נשבעים על ההקדשות.

אמר שמואל: הכא, שנשבעים השלוחים להקדש, לא בשבועת השומרים שהיא להפטור מהתשלומים עסקינן, היות ובמשנתנו שינונו שאין שבועה ואין תשלומים בשומר הקדשות.

אלא, **בנושא שכר עסקינן**, שקיבלו השלוחים שכר עבור שמירתם, והם אינם חייבים לשלם להקדש את תמורת השקלים שאבדו או נגנבו, כמבואר במשנתנו, וגם אינם נשבעים להפטור.

ונשבעין השלוחים שאם "נושאי שכר", כדי **ליטול שכרן**.⁽²⁾

ותמהה הגמרא: **אי הכי**, ששבועתם היא כדי לקבל שכרם, כיצד זה הם **נשבעין לגזברין?**

השקלים ברשותם. ועיין בדברי רבי עקיבא שהקשה מדברי רש"י לעיל, שביאר נשבעים לגזברים שלא פשעו בשמירתם, ולא את השבועה שאינם ברשותם.

2. רש"י מציין שלהלן הגמרא שואלת מדוע יקבלו שכר כאשר לא מילאו את תפקידם לשמור.

וכמו כן כתב רש"י, שנשבעים שבועה שאין

א. אמר רבה: מדובר כאן שנגנבו — בלמטין מזויין, שנחשב הדבר לגניבה באונס, שלא קיבלו על עצמם את שמירתה.

וכמו כן מדובר כאן באבדו — שטבעה ספינתו בים, שהיא אבידה באונס, שלא קיבלו על עצמם את שמירתה.

ב. רבי יוחנן אמר: הא מני, זה ששנינו במסכת שקלים, שיטת מי היא?

בשיטת רבי שמעון היא, דאמר: קדשים שחייב המקדיש באחריותו, נחשב הדבר שהמקדיש הוא בעליהם, ולכן, אין דינם כדין הקדש, אלא יש להן אונאה, ונשבעין עליהם.

וכאן חייבים הבעלים באחריות על אבדן שקליהם, שאם נאבדו חייבים הם לתרום שקלים אחרים במקומם.

אך דנה הגמרא: התינח אם נגנבו השקלים עד שלא נתרמה התרומה של השקלים בלשכה שבבית המקדש מתוך כלל השקלים שנאספו והובאו שמה, שאז אין תורמים את התרומה על האנשים שנגנבו או אבדו שקליהם ונודע להם, אלא על מנת שהם יחזרו ויתרמו להקדש שקלים אחרים, ונמצא שחייבים הבעלים באחריותם, ולכן נשבעים עליהם.

אבל אם אירע שנגנבו השקלים או נאבדו ולא נודע הדבר לבעליהם, הרי משנתרמה

והרי לבני העיר, שמהם תובעים השלוחים את שכרם, מבטי ליה, כלפיהם צריכים הם להשבע!

אמר רבה: אכן נשבעין השלוחים לבני העיר, אלא שצריכים הם להשבע להם במעמד גזברין, כיון שההקדש מפסיד, כי היכי דלא נחשדינחו, שלא יהיה חשד לקנוניה בין השלוחים לבני העיר כדי להפטר מהחוב לשוב ולתרום להקדש.

ואי נמי, נשבעים השלוחים לגזברים, כדי לאמת את דבריהם, כי היכי דלא לקרו להו, שלא יקראו בשם "פושעים".

ועתה תמהה הגמרא, מדוע בכלל נוטלים השלוחים שכר:

והא "נגנבו או שאבדו" השקלים, קתני. ושומר שכר [שלא בהקדש] כגניבה ואבידה, הייבוי מייחב! ואין מגיע לו שכר כשלא שמר ונגנב, אלא אדרבה, הוא חייב לשלם על שלא שמר כראוי.

והכא נמי, בשלוחים השומרים את השקלים של הקדש, נחי דשלומי לא משלמי על הגניבה, כיון שהקדש התמעט מתשלומי שומרים, אנרייהו, את שכר השמירה, מיהא, לפסיד?

ומביאה הגמרא שני תירוצים על קושיה זאת:

בשבועה, או שמעיקר הדין חייב השוכר לשלם שכר לשומר, ואין השומר חייב להוכיח ששמר כראוי ולא פשע, ורק חכמים תיקנו שבכל זאת ישבע.

והנתיבות בסימן ש"ג דן בשאלה: האם שבועה זאת היא בגדר של שבועת הנוטלים, שמעיקר הדין לא מגיע להם שכר לפני שהוכיחו ששמרו כראוי, אלא שתיקנו חכמים שיטלו

התרומה, הרי מאז, קדשים שאינו חייב באחריותן נינהו:

דתניא, תרומין את תרומת הלשכה עבור כל האנשים ששקליהם **נמצאים בלשכה**, וכמו כן תורמים את תרומת הלשכה **על האבוד**, עבור אנשים ששלחו שקליהם ונאבדו, ולא נודע להם על האבידה, **ועל הגבוי**, שנגבה מהם אך עדיין לא הגיע ללשכה אלא נמצא בדרך, **ועל העתיד לגבות**, ממי שנאנס ולא שלח עדיין שקלו.⁽³⁾

אלא, אמר רבי אלעזר: שבועה זו, אינה שבועה ליטול שכר, אלא תקנת חכמים היא, כדי שלא יהו בני אדם מזלזלים בהקדשות. ואילו משנתנו הפוטרת הקדש משבועה ומתשלומי שומרים היא מעיקר הדין, מן התורה.

שנינו במשנה: נושא שכר אינו משלם:

רמי ליה רב יוסף בר המא לרבה:

תנן, נושא שכר אינו משלם.

ורמינהי סתירה לכך, ממה ששנינו [בברייתא בתוספתא פרק ח]: **גזבר של הקדש, השוכר את הפועל**

כדי לשמור את הפרה האדומה שלא תפסל, או ששכר פועל כדי לשמור את התינוק בטהרה, כדי שיהיה ראוי להביא מים טהורים בשביל להזות על הכהן השורף את עבודת פרה אדומה,⁽⁴⁾ שכל מעשיה בטהרה, או לשמור את הזרעים של התבואה עבור קציר העומר,⁽⁵⁾ אם היה הפועל שכיר יום,⁽⁶⁾ אין נותנין לו שכר עבור יום שבת, משום שאסור לשלם לפועל שכר שבת.

לפיכך, אין אחריות שבת, עליו, אם אירע בה קלקול, לפי שביום השבת הוא אינו חייב לשמור.

אבל אם השכיר היה שכיר שבת, שבועי,

6. התוספות מבאר שאין השומר מונע את האנשים מליטול את ספיחי התבואה, כי אז תיפסל התבואה להקרבה מצד תבואה שנשמרה בשביעית, שמצותה להיות הפקר, אלא היה מודיע להם שהקדש מעונין בה לצורך העומר.

ויש לדון כיצד יכולים להעמיד שומר על דבר הפקר, ודיון זה נוגע בשאלה היסודית אם יכול אדם להעמיד שומר על ממון שאינו שלו, והשומר מתחייב לשלם מדיני שומר אם יאבד החפץ, למרות שאין הוא מפסיד מאבדן החפץ, לפי שאינו שלו כלל.

ובספר מנחת יהודה בסוף פרק החובל כתב, שהחזון איש אמר לו, שיש להוכיח מדין שומר שמסר לשומר, שאפשר לעשות שומר על דבר שאינו שייך לו, [ולכאורה מכאן ראייה, שהרי

3. רש"י מביא את המתבאר במסכת שקלים כיצד היו תורמים, ומה היו עושים עם השקלים שנשלחו לאחר התרומה.

4. עיין ברש"י בהרחבה.

5. שהיו מביאים את העומר מתבואה שביכרה, והיו שומרים את גידוליה, וכמו כן בשנה השביעית, שלא זרעו את האדמה, היו מביאים את העומר ואת שתי הלחם מספיחי תבואה שגדלו מאליהם, והם היו מועטים, ולכן העמידו עליהם שומר, כדי שתהיה אפשרות לקצור את קציר העומר, ולהביא מהם את שתי הלחם בחג השבועות בשנת השמיטה.

השומר על כך שאם יתקלקל הדבר יצטרך השומר לשלם [על אף שמדיני שמירה הוא פטור], וכיון ששיעבוד עצמו ונכסיו לכך באמצעות קנין סודר, חלה התחייבותו, וחייב לשלם להקדש

וכן אמר רבי יוחנן: בשקנו מידו:

שנינו במשנה: **רבי שמעון אומר, קדשים שחייב באחריותו, יש להן אונאה. ושאינו חייב באחריותו אין להן אונאה.**

תני תנא קמיה דרבי יצחק בר אבא: קדשים שחייב באחריותו, כגון מי שנדר נדר להביא קרבן, והפריש בהמה לקרבן עבור נדרו, והפקיד את הקרבן הזה בידי שומר, [וחייב הבעלים באחריותו של הקרבן הזה, שאם יאבד, יצטרך להביא קרבן אחר כדי לקיים נדרו], ולאחר מכן כפר השומר בפקדון, ונשבע לשקר על כפירתו, ולאחר מכן הודה שכפירתו בשבועה היתה שקר, חייב השומר בקרבן שבועה על כפירתו, כדין הכופר בפקדונו של חברו, ונשבע על כך לשקר.

ואף על פי שאין בעל הקרבן בעליו המוחלט, אלא ההקדש הוא הבעלים, ולא היתה הכפירה כנגד הקדש, אלא כלפי המפקיד, בכל זאת, כאן, שהיה הבעלים חייב באחריות הקרבן, חייב השומר קרבן שבועה על כפירתו לבעלים, משום שאני

שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע, לשבע שנות השמיטה, נותנין לו שכר שבת, כי מותר להבליע את שכר השבת בימים אחרים. לפיכך, אחריות שבת עליו.

מאי לאו, אחריותו של הפועל היא, לשלם אם אירע קלקול.

ומוכח שיש תשלום של שומרים להקדש!

וענה לו רבה: **לא לשלם את הקלקול היא אחריותו, אלא להפסיד שכרו, שאם לא שמר כראוי והתקלקל הדבר, אין הוא מקבל שכר שמירה.**

אך תמה רב יוסף בר חמא על האוקימתא של רבה: **אי הכי, רישא דקתני: אין אחריות שבת עליו! האם הכי נמי נאמר שהכוונה היא דלהפסיד שכרו?!**

ומי אית ליה בכלל שכר שבת? והא קתני: אין נותנין לו שכר שבת?!

אשתיק רבה!

אמר ליה: מידי שמועי לך בהא? האם שמעת ממישהו את ביאור הענין?

אמר ליה: הכי אמר רב ששת, מדובר כאן בשקנו מידו. שעשה ההקדש קנין מיד

העמידו את השלוחים כשומרים שלהם על השקלים שתרמו, והיינו, שמינו אותם לשומרים על רכוש של הקדש עבורם, ומדוע שלא תחול השמירה לגביהם, שהם אינם הקדש, אלא, בהכרח, אי אפשר להעמיד שומר על רכוש של בעל אחר.

כאן עושה אותו ההקדש שומר על דבר הפקר, ומכאן מוכיחה הגמרא שיש שומר להקדש!]
אך מאידך, כתב החזון איש בספרו, חושן משפט סימן ח, שמהגמרא לעיל מוכח שלא ניתן להעמיד שומר על דבר שאינו שלו, שהרי אמרו בגמרא שאין שמירה להקדש גם כאשר בני העיר

קורא בהן 'בה' וכחש".

והיינו, לפי שנאמר בפרשת קרבן שבועה על שבועת הפקדון [ויקרא ה]: "נפש כי תחטא, ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו".

ומניחה עתה הגמרא, שהחויב הוא משום שהקדשים שחייב באחריותם הם של גבוה, ואני קורא בהם כך "ומעלה מעל בה' — וכחש", שעל השבועה בכחש על קדשי ה' בא קרבן השבועה.

ושאינו חייב באחריותן פטור, לפי שאני קורא בהן "בעמיתו וכחש".

ומניחה עכשיו הגמרא, דהיינו, שבקדשים אשר אינו חייבים באחריותם, אין לחייבו קרבן שבועת הפקדון על כפירתם, לפי שבהם אני קורא "בעמיתו, וכחש", ובאופן כזה אין חיוב קרבן, אלא רק בקדשים אשר אני קורא בהם "בה' — וכחש".

אמר ליה רבי יצחק בר אבא: האיך יתכן לומר כך? כלפי לויא? כלפי מה הדבר נוטה? (7)

והרי **איפכא מסתברא!** כי כאשר אין המקדיש חייב באחריות הקדשים הם יותר קרויים קדשי ה' מאשר קדשים שחייב המקדיש באחריותם, ולפי ההנחה של הגמרא עתה, שהחויב הוא רק במקום שקרינן בו "בה', וכחש", יש לחייב בקרבן שבועה את הקדשים שאינו חייב באחריותם יותר מאלו שחייב באחריותם! (8)

אמר ליה: איפמיה! אם כן, אסיר אותה ממשנתו, ולא אשנה זאת עוד.

אמר ליה: לא! אל תסיר ענין זה ממשנתך, אלא יש לך לתקנו, ולגרוס באופן שונה, כי ההנחה שהנחת שהפטוק "בה' וכחש" בא לומר שרק על קדשי שמים מתחייבים בקרבן שבועה, אינה נכונה.

אלא להיפך, בא הכתוב לומר, שהחויב הוא רק לגבי כפירה בשבועה כלפי הדיוט, ולא כלפי שמים, והיינו, במקום שאני קורא בו "בעמיתו, וכחש". אלא שבא הכתוב ומרבה גם קדשים שחייב באחריותם, שיהיה דינם כדין ממון הדיוט.

והכי קאמר: קדשים שחייב באחריותן, חייב, משום דאיתרבו מ"בה' — וכחש", להיות כאילו היו ממון הדיוט.

ושאינו חייב באחריותן, פטור. דאמעית מ"בעמיתו — וכחש".

שנינו במשנה: **רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה מרגלית ובהמה אין להם אונאה:**

תניא, רבי יהודה אומר: אף המוכר ספר תורה, אין לה אונאה, לפי שאין קין לדמיה.

וכן המוכר בהמה ומוגלית, אין להם אונאה, מפני שאדם רוצה לזווגו.

הקונה בהמה מחפש את הבהמה המתאימה

7. רש"י. השומרים, וממילא אין חייבים עליו קרבן שבועה, ואם כן, מסתבר שעל כפירה להדיוט חייבים קרבן שבועה, ולא על כפירה לגבוה.

8. רש"י כתב עוד, שעל הקדש אין חיוב שבועת